

Parcs Naturals

de la Comunitat Valenciana

GENERALITAT
VALENCIANA

parc natural
de chera-sot
de chera

TRAVERTINO

**BUTLLETÍ TRIMESTRAL DEL PARC NATURAL
CHERA-SOT DE CHERA**

Nº 7. JULIOL-SETEMBRE 2019

Embornal de carboni

CONCEPTE

Depòsits naturals (oceans i boscos) i artificials (certes tecnologies i productes químics) que absorbeixen i capturen el diòxid de carboni (CO₂) de l'atmosfera reduint així la seua concentració en l'aire.

Els embornals de carboni representen una ajuda important per a frenar el canvi climàtic però no el solucionen. És imprescindible l'abandó de la dependència dels combustibles fòssils i l'aposta ferma per les energies renovables.

Imatge portada: Sot de Chera

Imatge esquerra: Bosc

Imatge dreta: Vía làctia des de Sot de Chera
(Fotografía de Manuel Orero)

ÍNDEX

04 EDITORIAL

TURISME EN ELS ENP

05 COMUNICACIÓ I DIVULGACIÓ

- INCENDIS DE SISENA
GENERACIÓ
- COM ACTUAR SI TROBES
UN ANIMAL SALVATGE?
- ENTREVISTA A AMELIA
SÁNCHEZ

09 COL·LABORACIONS

- V CAMP DE TREBALL
INTERNACIONAL DE CHERA
- PER QUÈ HEM DE SALVAR LA
NIT?
- ASSOCIACIÓ HERPETOLÒGICA
TIMÓN

11 ACTIVITATS D'EDUCACIÓ AMBIENTAL

- PATRIMONI ETNOGRÀFIC: LA
GARROFERA
- EXPOSICIÓ LIFE AMFIBIS
- TALLER DE RAPINYAIRES
NOCTURNES
- MANS AL RIU

14 CONSERVACIÓ I MANTENIMENT

- RETIRADA D'ESPÈCIES
EXÒTIQUES

15 NOTÍCIES

EL TURISME EN ELS ESPAIS NATURALS PROTEGITS

Una de les principals oportunitats per al desenvolupament econòmic de les àrees rurals és el turisme, més encara si el territori té unamarca de qualitat com és la presència d'un parc natural.

A continuació s'exposen algunes idees extretes de la publicació "Guía para la adhesión de las empresas turísticas a la Carta Europea de Turismo Sostenible en espacios protegidos", accessible en <http://www.redeuroparc.org/system/files/shared/guiacets.pdf>.

Molts dels visitants que reben els espais naturals protegits no es deixen gens de diners en els negocis locals. Cal canviar això mitjançant una oferta adequada d'allotjaments, restauració, productes i activitats.

Les massificacions provoquen una pèrdua d'atractiu de la destinació per a una demanda, cada vegada més exigent, i la decepció entre els visitants que esperen gaudir principalment de la naturalesa –com més en solitari, millor- i, per descomptat, no patir els embossaments, esperes i molèsties que pateixen a la seua ciutat.

Un desenvolupament turístic descontrolat pot afectar els paisatges, els ecosistemes, la forma de vida de les seues poblacions locals i degradar els valors que van motivar-ne la declaració.

Una escalada en un rocòdrom no causa un impacte ambiental negatiu però practicada en un cingle on nien ocells pot provocar la pèrdua de la cria de les espècies nidificants. Determinades activitats, com algunes pràctiques esportives o jocs, són més pròpies de parcs urbans o periurbans que d'espais naturals protegits.

És evident que el pas d'un tot terreny compacta més el sòl que el pas d'un cavall, i que el pas de cent persones ho fa més que el de dos, però aquestes dues úniques persones poden causar un mal irreversible si transiten en època de cria per l'únic lloc on encara es reproduïx una determinada espècie de rapinyaire i fan malbé el zel, la incubació o la cria.

Les "dreceres" utilitzades durant la realització d'una sendera amb fort pendent, poden danyar greument la coberta vegetal, i produir en última instància una elevada pèrdua de sòl amb l'aparició de xaragalls per on corre l'aigua de pluja.

Principis de la Carta Europea de Turisme Sostenible en espais protegits

1. **Implicar totes les parts** relacionades amb el turisme en l'espai natural protegit i el seu entorn, en la gestió i el desenvolupament turístic del territori.
2. Elaborar i aplicar una **Estratègia de Turisme Sostenible** i un Pla d'acció.
3. **Protegir** i promocionar el patrimoni natural i cultural del territori per al turisme i amb el turisme, evitant un desenvolupament turístic excessiu que pose en perill la seua conservació.
4. Oferir als visitants una **experiència d'alta qualitat** en tots els aspectes.
5. Proporcionar **informació** adequada als visitants sobre els valors especials i singulars del territori.
6. Desenvolupar i promocionar productes turístics genuïns que permeten als visitants descobrir, comprendre i establir una **relació amb el territori**.
7. **Ampliar els coneixements** sobre l'espai natural protegit i els temes de la sostenibilitat entre els actors relacionats amb el turisme.
8. Garantir la millora de l'activitat turística sense que per això es reduïska la **qualitat de vida de la població local**.
9. Augmentar els beneficis del turisme per a l'**economia local**.
10. Controlar i influir sobre els fluxos de visitants per a **reduir els impactes** negatius que puguen generar.

Gabriel Ballester, director conservador del Parc Natural de Chera-Sot de Chera

INCENDIS DE SISENA GENERACIÓ: EL FOC QUE PORTA EL CANVI CLIMÀTIC

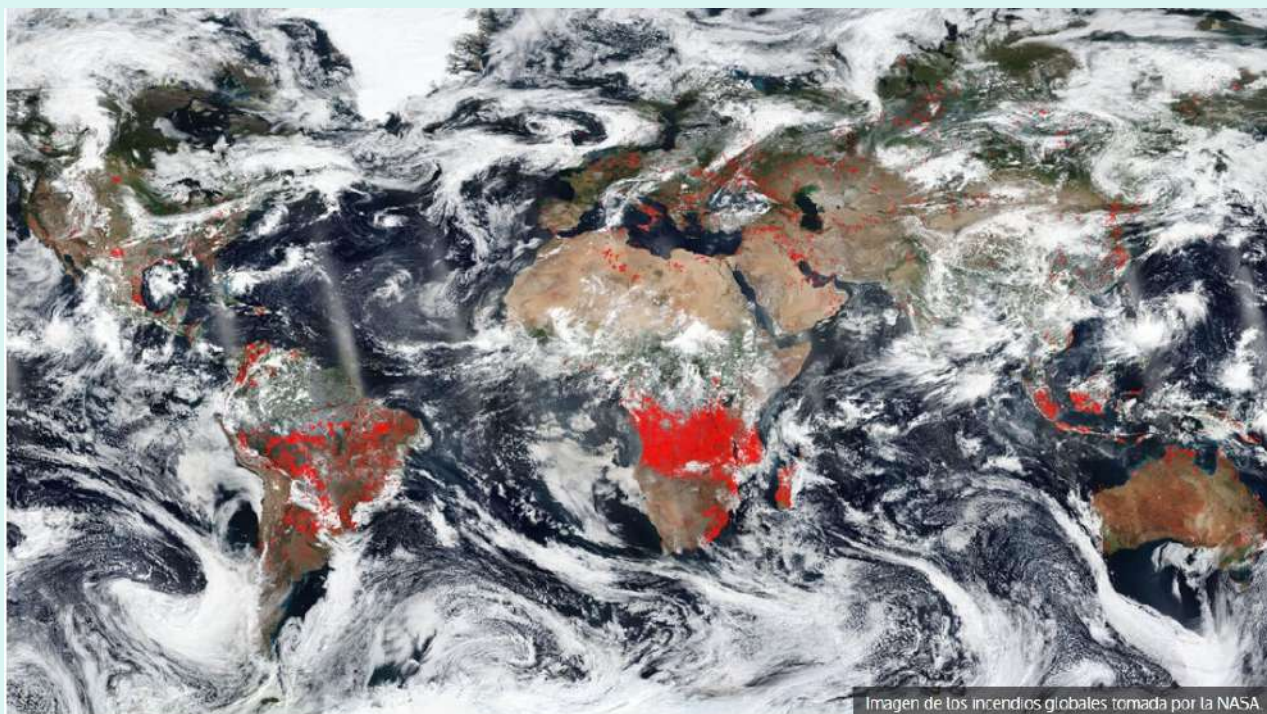

Imagen de los incendios globales tomada por la NASA

Aquest estiu ha sigut notícia de multitud de mitjans de comunicació els megaincendis que han arrasat l'Amazones.

S'han dut a terme grans mobilitzacions per a salvar el "pulmó verd de la terra", però no ha sigut l'únic punt del planeta que ha sigut arrasat per les flames. Àfrica subsahariana, Sibèria, Tailàndia i les illes Canàries també van ser víctimes de les flames, com podem observar en la imatge dels incendis a escala planetària presa per la NASA.

El mes de **juliol de 2019 ha batut el rècord del mes més calorós del planeta**, segons dades del 'National Oceanic and Atmospheric Administration', i per tant són moltes les zones afectades per incendis al voltant del món.

Alguns d'aquests **incendis** són al que els tècnics anomenen **de sisena "generació"** i van començar a observar-se l'any passat.

Alliberen tal quantitat d'energia que modifiquen la meteorologia del seu entorn i provoquen tempestes de foc que multipliquen els focus i estenen les flames a una gran velocitat.

Davant d'aquest nou escenari, enginyers, bombers forestals i ecologistes assenyalen quin ha de ser el camí. L'abordatge d'aquesta nova realitat no implica augmentar els recursos destinats a l'extinció perquè no s'apagaran amb més hidroavions, segons els experts, sinó per **gestionar el paisatge actualment "estressat" pel canvi climàtic i ple de combustible per l'abandó del camp, perquè aquest siga més resilient i per tant, menys inflamable.**

COM ACTUAR SI TROBES UN ANIMAL SALVATGE?

No és estrany que fent una ruta per la muntanya, o fins i tot en la carretera pugues trobar un animal silvestre ferit o aparentment necessitat d'ajuda. A continuació exposem unes pautes bàsiques a seguir i errors que cal evitar davant la troballa d'un animal en dificultats..

- Observa'l sense fer soroll i assegura't que necessita ajuda
- **Telefona al centre de recuperació de fauna o al 112**, ells t'indicaran com actuar i se'n faran càrrec
- Intenta agafar-lo a poc a poc amb una peça des de la seua esquena, tapa la seua visió i immobilitza'l.
- Si l'animal intenta atacar (és normal, estarà espantat) solta'l sense emprar la força
- Introdueix-lo en una caixa (o cistella de transport) amb forats
- Deixa'l en un lloc fosc, amb temperatura mitjana i en silenci
- Fes-lo arribar com més prompte millor al centre de recuperació de fauna

- No introduïshes més d'un animal en la mateixa caixa
- **No agafes cap animal que no necessite ajuda** (erçons, tortugues, cries agotzonades...), la naturalesa és la seua llar
- No intentes curar-lo ni medicar-lo (podries causar-li danys irreparables)
- No el forces a menjar ni beure (podria asfixiar-se)
- No li faces fotos amb flaix

Entrevista a Amelia Sánchez Lacruz

Amelia Sánchez Lacruz (75 anys) veïna de Chera va estar 1988-2003 treballant i mantenint la casa del pantà de Buseo juntament amb el seu marit Rafael Lacruz Forner el penúltim "Pantaner" que era l'encarregat de la vigilància i manteniment de la presa, comportes i preses de reg.

Conversem amb Amelia i després d'unes preguntes els records van brollar.

“Vaig nàixer en el Barri sec, des de xicoteta ajudava els meus pares. No vaig anar a escola, ja que havia d'estar “a la vista” de la meua mare que estava malalta i avisar corrent quan fora necessari. Si ocorria alguna cosa a casa, donàvem uns colps en la “llar” que se sentien en la llar de casa la meua àvia que estava pegada a la nostra.

Ajudava amb el bestiar i les terres. Anàvem a fer herba”. Carregava cabassos al cap, d'ordi i panís per al pinso de les borregues i cabres, arribàrem a tindre un ramat de 200 cabres. També treia la llet, “la quarta” que ens bevíem i repartíem... I cuidar de la casa i els pares.

El meu primer viatge a València amb 20 anys amb “les marines”, va ser al mar i l'única cosa que record va ser que em vaig posar malament per una insolació.

Em case amb Rafael i vaig tindre dos fills, Milagros i Rafael. El meu marit treballava llaurant, amb el tractor, la seua terra i d'altres veïns.

Fins que Antonio el que estava abans a la casa del pantà li comentà al meu marit que necessitava un home responsable i una dona disposada a fer la faena que requeria la casa. Va ser la millor època de la meua vida, molt de treball, però em sentia molt agraïda pel Sindicat de Regs. Un dels primers telèfons del poble ens el van posar a casa, on Rafael tots els matins a les 8h donava el comunicat de la pujada i baixada dels nivells de l'aigua del pantà. No dormíem a la casa del pantà, només quan era necessari, caps de setmana, estiu i quan acudien els regants (representants del sindicat de regs) que venien a passar el dia o a dormir. Jo aleshores baixava a la casa a netejar-la i a fer el menjar, la de paelles i gaspatxos que he preparat. La casa tenia un saló menjador en la planta baixa on també estava la cuina que fins i tot tenia fogons de carbó, en el primer i segon pis estaven les habitacions.

La nostra casa està al costat del pati. En la bassa llavava la roba i fregàvem tot això dels menjars.”

La meua filla Milagros ajudava des de ben xicoteta, també ella té molt bon record d'aquella època.

“Ens enxampà l'incendi (1994) estàvem menjant, estava l'alcalde. El foc venia per Requena. Eixim tots amb corredisses amb el tractor cap a Chera. Ja no es podia passar cap a Requena. El meu marit es quedà a la casa, el meu fill Rafael baixà a ajudar-lo. Aquella mateixa nit van baixar per ells, no els van deixar quedar-se. Encara sort que el foc no arribà fins a la presa, l'endemà van tallar els pins més pròxims a la casa perquè no foren un perill.”

Amelia i la seua filla Milagros recorden una de les avingudes fortes d'aigua, suposem que la de 1989 que va ser l'última vegada que l'aigua del pantà depassava el sobreexidor.

“El telèfon no parava de sonar de Sot, ells pensaven que havíem obert les comportes. L'aigua no superà la presa però sí l'abocador (sobreexidor). Al matí Rafael va haver d'obrir les comportes però abans havia de rebre l'ordre dels regants”.

Els records d'Amelia una dona forta,
treballadora, sàvia per experiència de la vida quotidiana.

No hem d'oblidar la saviesa dels nostres majors, el seu passat, els seus records, els seus valors, la seua forma de vida respectuosa i coherent amb l'entorn natural que sens dubte, hauríem de transmetre als joves.

V CAMP DE TREBALL INTERNACIONAL:

VOLUNTARIAT JUVENIL

Del 15 al 31 de juliol a CHERA es va realitzar aquesta cinquena convocatòria, en col·laboració amb l'Institut Valencià de la Joventut (IVAJ) i l'Ajuntament de Chera, que va acollir a 25 voluntaris de 18 a 30 anys, d'àmbit internacional.

Els tallers realitzats van ser els següents:

- Taller de pedra en sec. Recuperació de murs i construccions tradicionals com el corral del Tio Juanete.
- Taller de creació de caixes niu per a rapinyaires nocturns com l'òbila comuna (*Tyto alba*), el mussol (*Athene noctua*) i el gamarús (*Otus scops*).
- Taller de creació d'hàbitats singulars per a la fauna: Adequació i construcció de pous i basses.

A LA CERCA D'AMFIBIS:

COL·LABORACIÓ AMB L'ASSOCIACIÓ HERPETOLOÒGICA TIMÓN

El mes de juliol passat, vam tindre la sort de comptar durant el voluntariat internacional de Chera, amb la col·laboració de l'associació herpetològica Timón. Ens van explicar la varietat d'espècies d'amfibis que es troben dins del parc natural, les seues característiques, hàbitats i férem dues eixides (diürna i nocturna) en la seua cerca.

Durant el recorregut vam poder veure in situ gripau comú, lludrió ibèric, granota verda i les seues diferents fases larvàries, fardatxo bètic, etc.

Aquesta jornada d'educació ambiental ajudà els voluntaris a comprendre que la seua labor de restauració de basses és de gran importància per a la conservació d'amfibis.

PER QUÈ HEM DE SALVAR LA NIT?

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA, CEL FOSC (ASSOCIACIÓ CONTRA LA CONTAMINACIÓ LUMÍNICA), COORDINADORA EN DEFENSA DELS BOSCOS DEL TÚRIA.

Pot contaminar la llum el nostre medi natural? Hauríem d'il·luminar el Morrón, la Garita o les nostres muntanyes per a fer més atractius turísticament els nostres pobles?

Possiblement mai t'has plantejat aquesta qüestió. No obstant això, **la contaminació lumínica, a més de perjudicar la nostra societat econòmicament i la salut, afecta moltes espècies vegetals, de fauna nocturna i d'ocells migratoris que volen a la nit.** Per a elles és vital la foscor i si els en privem, alterem greument el seu ecosistema, amb resultats de desorientació, depredació i mort.

L'efecte barrera que produeix la lluminària és fàcilment observable en els insectes que queden absorbits per les llums i moren, a més d'impedir la seua reproducció, en casos tan cridaners com les cuques de llum, la capacitat bioluminiscent de les quals està lligada a l'atracció sexual de les femelles, els exemplars de les quals no tenen capacitat de volar com els mascles. I, per tant, com no són detectades per aquests, acaben extingint-se en el silenci de la nit.

En la ponència impartida el passat 12 de juliol pel Dr. Àngel Morales Rubio, pertanyent al departament de Química Analítica i pel Dr. Enric Marco del departament d'Astronomia i Astrofísica, tots dos de la Universitat de València, ens van ensenyar no solament els problemes que causa la contaminació lumínica, sinó com aprofitar les meravelles del nostre cel fosc com a recurs turístic i recuperar el valor cultural ancestral de les constel·lacions.

Per a reduir la contaminació lumínica hem d'evitar l'emissió de llum directa cap al cel, utilitzar llums de major eficàcia lluminosa i de menor impacte ambiental i per a la salut. Però sobretot, evitem l'ús de tota mena de llum blanca.

MANS AL RIU

A la fi de setembre l'Ajuntament de Sot, juntament amb la Fundació Limne i el Parc Natural, va realitzar una convocatòria de neteja del riu Sot en la zona més visitada pels usuaris a l'estiu: des de la Canal a la zona de bany.

El riu i sobretot les seues ribes, no estaven massa brutes gràcies als voluntaris ambientals de l'època vacacional que ja van realitzar assíduament recollides de residus. Per això els 20 voluntaris que es van acostar a col·laborar van contribuir minuciosament en la retirada de microplàstics, burilles (el que més) i altres residus.

Es va alliberar aquest tram del riu de tota empremta humana d'aquells que no són conscients del problema o simplement manquen de sensibilitat ambiental o educació cívica.

Pròximament es realitzarà la neteja del tram següent, des del pont del molí fins a la font Santa Maria.

Esperem que cada vegada més els usuaris contribuïsquen a mantindre aquest entorn tan valuós i aconseguir una zona RESIDU ZERO.

TALLER DE RAPINYAIRES NOCTURNS

Durant les festes d'agost de Sot, l'oficina del parc natural va oferir un taller dirigit a xiquets on se'ls va introduir en el món dels rapinyaires nocturns.

Se'ls diuen rapinyaires nocturns, als ocells que s'alimenten d'altres preses vives que cacen durant la nit. Les seues principals captures són els rosegadors, encara que també poden incloure altres animals que es moguen a la nit com ata els lirons comuns, granotes o fins i tot ratapinyades. La seua tècnica bàsica de caça és l'aguait, la detecció per l'oïda i l'atac en vol silenciós i curt.

Al parc natural estan presents el mussol real (*Bubo bubo*), el mussol banyut (*Asio otus*), el xot (*Otus scops*), el gamarús (*Strix aluco*), el mussol comú (*Athene noctua*) i en detriment l'òbila comuna (*Tyto alba*), ja que no disposa com abans de velles construccions abandonades on poder acollir-se.

Mussol real

Mussol banyut

Xot

Gamarús

Mussol comú

Òbila

EXPOSICIÓ LIFE AMFIBIS

Vam disposar durant aquest estiu en les nostres oficines aquesta exposició que és una mostra gràfica dels amfibis, el seu hàbitat, utilitats, amenaces i mesures de conservació.

“L'abandó de les pràctiques tradicionals en agricultura i ramaderia està portant a la ràpida desaparició de tolles i abeuradors que eren utilitzats antigament. Els hàbitats aquàtics de xicoteta extensió són fonamentals per a la conservació dels amfibis, d'altres espècies de fauna i de les comunitats vegetals que hi habiten.” LIFE Anfíbios.

Gripau pintat (*Discoglossus galganoi*)

Dades d'interés:

- Els amfibis són els vertebrats més amenaçats del món; la meitat de les seues 6.000 espècies estan en perill i s'han extingit més de 150 espècies en només 20 anys.
- Tenen la pell molt permeable: els contaminants la travessen fàcilment, per això són molt sensibles als canvis de l'entorn. Són els primers animals als quals està afectant el canvi climàtic.
- Els amfibis depenen de l'aigua, la destrucció i deterioració de fonts, basses, llacunes, tolles, etc. ha provocat la desaparició de moltes poblacions.
- Les espècies exòtiques introduïdes com el cranc roig, carpins, tortuga de Florida, etc. a més de ser portadors de malalties, actuen com a depredadors i competidors d'amfibis.
- Al parc natural actualment a causa de la gran riquesa hidrogràfica s'han citat totes les espècies d'amfibis, fins i tot el gripau pintat (*Discoglossus galganoi*) espècie prioritària per la seua vulnerabilitat.

Font:

LIFE Amfibis (Projecte realitzat per GVA amb fons europeus sobre la “Restauració d'hàbitats prioritaris per als amfibis”

PATRIMONI ETNOGRÀFIC. LA GARROFERA

La garrofera o garrofer (*Ceratonia siliqua*), és un dels elements més propis i autèntics que conformen el paisatge de Sot de Chera.

Es tracta d'un arbre robust i resistent a la sequera, de lent creixement, que pot aconseguir unes dimensions i longevitat extraordinàries; com els imponents exemplars que trobem en aquesta vall i que les seues gents han collit durant centenars d'anys.

El passat 22 de setembre vam realitzar un xicotet itinerari interpretatiu on descobrirem algunes d'aquestes ancianes garroferes, com la Garrofera del tio Remigio (en el Cerrao) amb branques que s'estenen més de 10 metres.

També comptem amb la veu experta de José María Vanacloig que es va prestar a ensenyar-nos les seues garroferes, les tècniques d'empelt i de recollir les garrofes, o com diferenciar les diferents varietats que existeixen.

Per a tancar amb brillantor, elaborarem una crema dolça de garrofa.

Per a xuplar-se els dits!

Assistents a la jornada de patrimoni escoltant l'explicació del veí de Sot de Chera José M^a

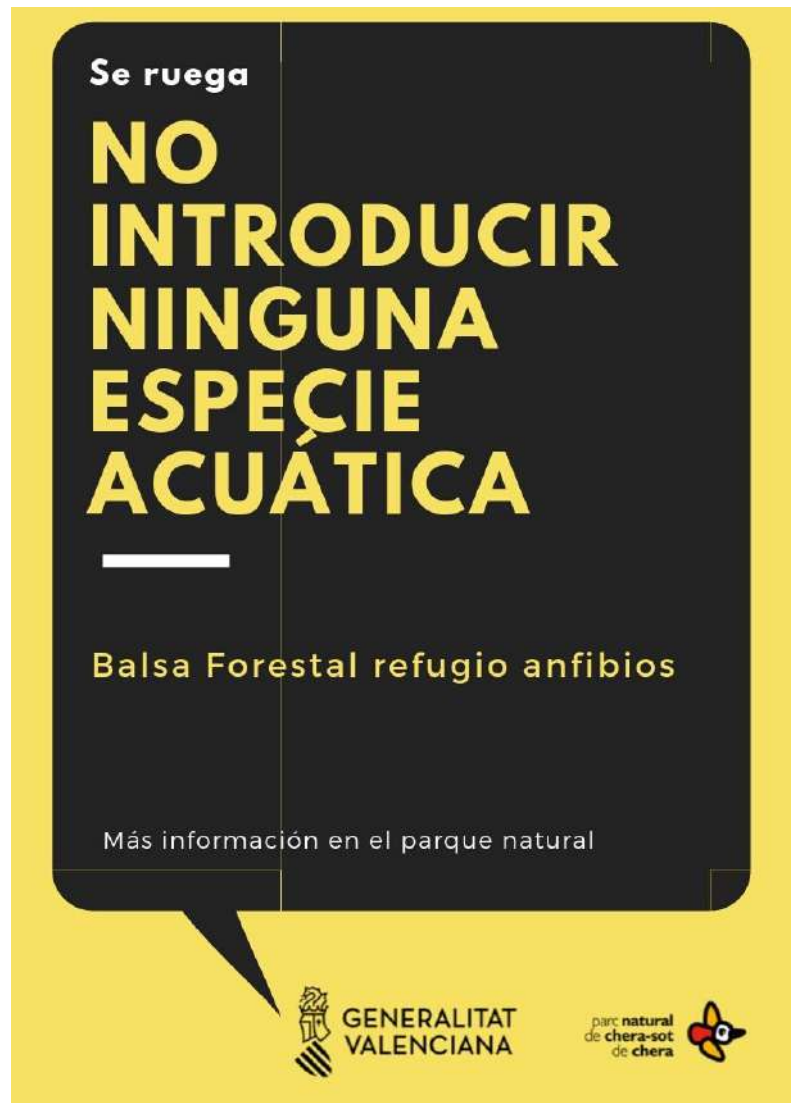
Elaboració de crema de garrofa i explicació sobre els seus usos i propietats

ELIMINACIÓ D'ESPÈCIES EXÒTIQUES

Una de les actuacions realitzades aquest estiu per part de la brigada de conservació i manteniment del parc natural va ser la retirada en la bassa forestal de la Puerca, de més de 30 exemplars de peixos exòtics. No és l'única bassa que rep aquests nocius visitants.

El problema que generen aquestes espècies que són abocades per usuaris, imaginem que amb bona intenció, és la desaparició de les nostres espècies autòctones d'amfibis, tortugues d'aigua i altres insectes aquàtics que són els que enriqueixen el nostre medi natural amb la seua presència. Recordem a tots els habitants que **la introducció d'espècies exòtiques tant animals com vegetals en el medi natural no està permesa, i queda regulada pel RD 630/2013 en el Catàleg Espanyol d'Espècies Exòtiques Invasores.**

Gràcies per la vostra col·laboració!

Exemple de cartelleria col·locada en basses forestals.

notícies

TORRES D'ALTA TENSIÓ UN PERILL PER A L' AVIFAUNA

Molt a pesar nostre, aquest estiu es va rebre la notícia del xoc d'una àguila cuabarrada en un dels pals elèctrics no corregits de la xarxa elèctrica, en el terme de Chulilla.

Actualment per llei totes les línies elèctriques de nova col·locació han de portar elements d'aïllament en els cables d'alta tensió. Quan una d'aquestes aus apareix electrocutada s'activa un protocol específic, on els agents mediambientals estenen acta del succés, recullen el cadàver per a la seua posterior anàlisi i informen l'empresa responsable de la línia elèctrica per a la correcció urgent d'aquesta.

DUPLIQUEM LA POBLACIÓ DE CRANC AUTÒCTON

Malgrat l'expansió de l'exòtic cranc americà pel nostre riu i basses, encara queden dos barrancs on trobem poblacions de cranc autòcton (*austropotamobios pallipes*).

Per a ajudar a reforçar aquestes poblacions, férem una solta de 300 individus.

PROJECTE FEDER ELIMINACIÓ CANYES RIU SOT

Pròximament començaren les actuacions d'eliminació de rodals de canya comuna dels marges del riu al seu pas per Sot de Chera. Aquest projecte finançat per fons FEDER començarà el pròxim mes de novembre i abastarà des del municipi fins al paratge natural de Las Toscas.

La canya (*Arundo donax*) és una espècie exòtica invasora que no permet el creixement de plantes autòctones de ribera, molt més adequades en el cas de grans avingudes d'aigua o d'incendis.

Si necessites més informació, crida'ns o passa't per la nostra oficina.

Paratge natural de Las Toscas al costat de rodals colonitzats per canyar (*Arundo donax*).

Col·labora amb nosaltres

Si vols donar la teua opinió o que publiquem les teues fotos del parc natural

Animat i posa't en contacte amb nosaltres.

parque_cherasotdechera@gva.es

OFICINA DEL PARC NATURAL DE CHERA- SOT DE CHERA

TELÈFON MÒBIL: 606 857 028

TEL. OFICINA CHERA: 962 332 180

TEL. OFICINA SOT DE CHERA: 962 348 125

EMAIL: PARQUE_CHERASOTDECHERA@GVA.ES

PÀGINA WEB: WWW.PARQUESNATURALES.GVA.ES/ES/WEB/PN-CHERA-SOT-DE-CHERA

**Horari: 9h a 14h, dilluns a dissabte. Consultar
abans de fer la visita.**

Edició: Equip tècnic del Parc Natural de Chera -Sot de Chera
Paula Poveda y Marivi Corella